

JOURNAL OF RESEARCH
IN EDUCATION AND SOCIETY
EĞİTİM VE TOPLUM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
ISSN: 2458 - 9624 (Online)

Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi/JRES, 7(1), 124-142, 2020

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN AİLE BAĞLARI VE AİLEDE ŞİDDET GÖRME DURUMUNUN BENLİK SAYGISINA ETKİSİ¹

THE EFFECTS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS' FAMILY TIES AND DOMESTIC VIOLENCE ON SELF ESTEEM

Hüsne DEMİREL² ve Sinem ÖZMEN DOĞAN³

² Gazi Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye. e-posta: husnedem@gazi.edu.tr

³ Milli Eğitim Bakanlığı, Teknoloji ve Tasarım, Uşak, Türkiye. e-posta: sinemozmen.1986@gmail.com

Gönderim Tarihi: 07.04.2020

Kabul Tarihi: 27.04.2020

Öz

Ortaokul öğrencilerinin aile bağları ve ailede şiddet görme durumlarının benlik saygısına etkisini belirlemek amacı ile yapılan çalışmanın örneklemini, İzmir'in Bornova İlçesinde üst sosyo-ekonomik düzey semtteki bir ortaokul ile düşük sosyo-ekonomik düzeydeki bir ortaokul oluşturmaktadır. Bu okullardaki 537 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Çalışmanın verileri için, Morris Rosenberg tarafından geliştirilen Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Demirel ve Erdamar tarafından geliştirilen Aile Bağları Ölçeği ile öğrencilerin aile içi şiddet görme durumlarını ve demografik bilgilerini belirlemek için anket formu kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin benlik saygıları ve aile bağları puanının yükseğe yakın olduğu, ailede düşük düzeyde şiddet gördükleri saptanmıştır. Öğrencilerin benlik saygısı puanlarının cinsiyete göre değişmediği, anne ve babanın eğitim düzeyi ($p<0.01$, $p<0.001$) ile sosyo-ekonomik ($p<0.001$) düzey arttıkça benlik saygısı puanlarının da arttığı ve bu farklılığın istatistiksel açıdan önemli olduğu bulunmuştur. Ailede şiddet görme durumunun benlik saygısı üzerinde etkili olduğu, yüksek benlik saygısına sahip öğrencilerin ailelerinden daha az şiddet gördükleri, bu durumun istatistiksel analiz sonucunda önemli olduğu ortaya konulmuştur ($p<0.001$). Aile bağlarının, öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe, yani yaşları arttıkça, azaldığı ($p<0.001$) ve benlik saygısı üzerinde etkisinin olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Anahtar Kelimeler: Benlik saygısı, Şiddet, Aile bağları

Abstract

The sample of the study conducted to determine the effects of family ties and family violence on secondary school students' self-esteem constitutes an upper socio-economic level secondary school and a low socio-economic level secondary school in Bornova District of Izmir. 537 students in these schools were included in the research. The data of the study were collected using Rosenberg Self-

¹ Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezinden Üretilmiştir.

Esteem Scale, developed by Morris Rosenberg, Family Ties Scale, developed by Demirel and Erdamar, and the questionnaire form used to determine domestic violence exposure and demographic information of students. As a result of the study, it was found that students' self-esteem and family ties score was close to high and that they experienced low violence in the family. It was found that the self-esteem scores of the students did not change according to sex, that the self-esteem scores increased as the education level of parents ($p < 0.01$, $p < 0.001$) and socio-economic ($p < 0.001$) levels increased, and that this difference was statistically significant. It was demonstrated that the violence in the family had an impact on self-esteem, that the students with high self-esteem were exposed to less violence from their families, and that this situation was significant as a result of statistical analysis ($p < 0.001$). It was determined that family ties decreased as the students' grade increased, i.e. as their age increased ($p < 0.001$), and had no effect on self-esteem ($p > 0.05$).

Keywords: Self-esteem, Violence, Family ties

Giriş

Benlik saygısı bireye göre değişse de; çevresi tarafından kabul edilme ve bu durumundan gurur duyma, kendini faydalı ve önemli hissetme, bulunduğu ortamda ve yapıda umursanma, kendini etkili ve yeterli hissetme duygularını kapsamaktadır. Kimlik kazanımını sağlayan benlik saygısı günümüzde oldukça yaygın çalışılan konulardandır. Benlik saygısı bireyin dünyaya gelmesi ile oluşmaya başlar, yetişkinlik çağına gelene kadar devam eder (Turan, Herkan, Mutlu ve Küçükkol, 1998, s.67-73).

Benlik saygısının gelişimi başta psikolojik ve toplumsaldır. İyi psikolojik özellikleri olan toplumsallaşmış kişilerin benlik saygıları yüksek olur. Benlik saygısını etkileyen diğer yapılara bakıldığında sosyo-demografik özellikler göze çarpar (Turan vd., 1998, s.67-73). Benlik saygısı, öğrencinin büyüdüğü aileden, çevreden ya da ait olduğu toplumdan, öğrencinin cinsiyetinden, ailenin maddi imkân ve olanaklarına yüklediği anlamlardan etkilenmektedir (Novak ve Peleaz, 2004; Plummer, 2005; Sayiner, Savaşan, Sözen ve Köknel 2007, s.253-265). Yani iyi bir sağlık yapısı; bireyin ve topluma ait diğer bireylerin sağlıklı tutumu ile mümkündür (Sayan, Tan, Uğurlu ve Çevirme, 2001, s.29-30). Ayrıca benlik saygısı düzeyinin ruhsal sorun bulgularının görülmesinde kendini göstereceği düşünülmektedir. Bunlara göre benlik saygısının artması ve iyi bir hal alması ruhsal açıdan sorunsuz bir nesil ve toplumun oluşması için gerekli bir unsurdur (Turan vd., 1998, s.67-73).

Ergenler, çocukluklarını tamamlamış ve yetişkinliğe kendini hazırlayan bireylerdir. Psikolojik ve fiziksel açıdan gelişme ve büyümenin en yoğun gözlemlendiği dönem olan bu yıllar, aynı zamanda en hassas olan dönemlerdendir. Ergenin yaptığı, hissettiği ve algıladığı her olgu ve olay yetişkinlikte tüm hayatını etkileyici izleri oluşturur. Ergen için aile önemlidir ve aileden göreceği her türlü desteğe muhtaçtır. Aile ergenin hayata hazırlık kurumudur. Arkadaşları,

çevresi ve toplum ile ilişkilerini sağlayan yine ailedir. Bu yüzden ergenin doğru davranışları aile tarafından desteklenmeli ve benlik gelişimine gerekli özveri sağlanmalıdır (Sayan vd., 2001). Bunun yapılmaması durumunda ergenin aile ile olan bağları zayıflar. Bunun sonucu olarak ailede güven ortamı bozulur ve çocuk çevreden gelecek zararlara açık hâle gelir. Benlik saygısının gelişiminde aile içinde şiddet görme durumu da etkili olabilir. Bu nedenden dolayı ailede şiddet konusuna da değinilmelidir.

Şiddet; duygusal, sözel, cinsel ve bedensel (fiziksel) istismar gibi pek çok biçimde ortaya çıkabilir. Bedensel olmayan şiddette zamanla bedensel şiddet de dâhil olmaktadır (Öztürk ve Sevil, 2005, s.25-31). Toplumun temeli olan genç neslin vücut sağlığı ve psikolojilerinin iyi olması gerekliliği bütün insanlar tarafından bilinmekle beraber, şuan bile korunma sıkıntısı çeken haklarını alamayan ya da savunamayan birçok ergen bulunmaktadır. Ergenlerin eski çağlardan günümüze kadar bütün kültürel yapılarda şiddet görme durumu ile karşılaştıkları bir gerçektir (Tezel, 2002, s.93). Ergenlerin en büyük destek ve faydayı göreceği yer aile olması gerekirken en büyük zarar altında olabilecekleri yer de aile olabilmektedir. Özellikle annenin ergene uyguladığı disiplin amaçlı şiddet, ister duygusal isterse fiziksel olsun öğrenciye getireceği zararların etkisi ağır olacak ve ileride de aynı disiplin yöntemini çocuklarına uygulamakta, herhangi bir sakınca görmeyeceklerdir (Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan, 2002, s.128 -134).

Bu konuda daha önce yapılan çalışmalarda genelde; ailede kadına uygulanan şiddet, üniversite ve lise öğrencilerinde benlik saygısı, fiziksel yapının benlik saygısı üzerine etkileri, sosyo-demografik özelliklerin ve spor yapma durumunun benlik saygısına etkisi ayrıca; benlik saygısının psiko-sosyal sorunlar ve depresyon ile ilişkileri konularına değinilmiştir. Ancak Ortaokul öğrencilerinin aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun benlik saygısına etkisi ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır. Ergenlerin benlik saygısının gelişiminde aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun etkili olabileceği; ailelerine değer veren, ailesiyle daha fazla ve daha kaliteli zaman geçiren, ailede şiddet görmeyen gençlerin benlik saygıları daha yüksek olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma ortaokul öğrencilerinin aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun benlik saygısına etkisini belirlemek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

Yöntem

Araştırmanın evrenini İzmir'in Bornova ilçesinde üst sosyo-ekonomik düzey semtteki bir ortaokul ile düşük sosyo-ekonomik düzey semtte bulunan bir ortaokul oluşturmaktadır. Bireylerin benlik saygısında, aile bağlarında ve aile içi şiddet görmede yaşanan yerleşim yerinin etkisi olacağı düşünüldüğünden okullar düşük ve yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki semtlerden seçilmiştir. Orta sosyo ekonomik düzeyin alınmamasının sebebi ise her iki semtte de orta sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerin yaşamasından kaynaklanmaktadır. Bireylerin ergenlik evreleri benliğin ve kişiliğin oluşmasında önemli bir evre olduğundan bu okullardaki 6., 7., ve 8. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin tümü araştırma örneklemini oluşturmaktadır. Üst sosyo-ekonomik semtten seçilen okuldan 275, alt sosyo-ekonomik semtten seçilen okuldan 262 olmak üzere toplam 537 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır.

Verilerin toplanmasında alan uzmanlarının da görüşü alınarak Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Aile Bağları Ölçeği ile öğrencilerin aile içi şiddet görme durumlarının ve demografik bilgilerinin belirlenmesi için araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan anket formu kullanılmıştır.

Benlik saygısı ile ilgili yapılan araştırmaların bir çoğunda kullanılan Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Morris Rosenberg tarafından getirilmiş olup Çuhadaroğlu tarafından Türkçeye uyarlaması yapılmıştır (Koçak, 2008, s.59–60). Ölçeğin 12 alt ölçeği bulunmaktadır. Bu alt ölçeklerden ilki doğrudan benlik saygısını belirlemeye yönelikken diğerleri benlik saygısını etkileyen unsurları belirlemeye yöneliktir. Bu nedenle araştırmada sadece benlik saygısı alt ölçeği kullanılmıştır. Benlik saygısında 10 madde bulunmaktadır ve 4'lü likert şeklindedir. Öğrencilerden cümleleri kendine olan algısına uygun olarak, “çok doğru”, “doğru”, “yanlış” “çok yanlış” seçeneklerinden birini seçerek cevaplanması istenmektedir (Koçak, 2008, s.59-60). Benlik saygısının puanlaması ölçekte belirtildiği şekilde yapılmıştır. Ölçekten alınabilecek maksimum puan 6, minimum puan 0'dır. Puan yükseldikçe benlik saygısı düşmektedir. Benlik saygısından 0-1.99 puan alanların yüksek, 2-4.99 puan alanların orta, 5-6 puan alanların düşük benlik saygısına sahip oldukları kabul edilir.

Öğrencilerin aile bağlarını belirlemek için Demirel ve Erdamar (2009) tarafından geliştirilen Aile Bağları Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte beşli dereceleme (5= tamamen katılıyorum, 4=çoğunlukla katılıyorum, 3=katılıyorum, 2= katılmıyorum, 1= hiç katılmıyorum,) kullanılmıştır ve bu şekilde puanlandırılmıştır. Bu çalışma için orijinal ölçekte yer alan “Özel günlerde ailemin yanımda olması beni mutlu eder”, “Ailemin sorunlarını çözmesine, yardım

etmek için büyük çaba sarf ederim”, “Akşam yemeklerini ailemle birlikte yemeye dikkat ederim”, “Çok yorgun olduğum zamanlarda bile aileme zaman ayırırım” maddeleri araştırma grubuna uygun olmadığı için çıkarılmış, “Ailem beni çok sever”, “Ben ailemi çok severim” maddeleri eklenmiştir. Bu çalışmada ölçek 15 madde olarak uygulanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 75, minimum puan ise 15’dir. Ölçekten yüksek puan alınması aile bağlarının kuvvetli olduğu anlamına gelmektedir. Aile bağlarından 15-35 puan düşük, 35.1-55 orta, 55.1-75 yüksek aile bağlarına sahip olarak kabul edilebilir.

Öğrencilerin ailede şiddet görme durumları araştırmacılar tarafından geliştirilen 14 maddeden oluşan soru formu ile belirlenmeye çalışılmıştır. Maddelere dörtlü dereceleme (sık sık=1, bazen=2, nadiren=3, hiçbir zaman=4) kullanılmıştır ve bu şekilde puanlandırılmıştır. Maddelerden alınabilecek en yüksek puan 56, en düşük puan ise 14’dür. Puan düştükçe ailede şiddet görme durumunun olmadığı ya da azaldığı anlamına gelmektedir. Ailede şiddet görme durumundan 14-28 puan alan ailede yoğun şiddet gören birey, 28.1-42 puanlar arası puan alan ailede orta düzeyde şiddet gören birey, 42.1-56 puanlar arası puan alan ise ailede düşük düzeyde şiddet gören birey olarak kabul edilebilir.

Kullanılan ölçeklerin güvenilirliği için iç tutarlılık katsayısı olan Cronbah Alpa güvenilirlik kat sayısına bakılmıştır. Benlik saygısı ölçeğinin alpa güvenilirlik katsayısı .70, aile bağları ölçeğinin .85, ailede şiddet görmeye ilişkin maddelerin .86 olarak bulunmuştur. Alpa güvenilirlik katsayısının .70’in üzerinde olması bu verilerin güvenilir olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin benlik saygısı, aile bağları ve ailede şiddet görme durumlarının toplam puanları üzerine okullarının bulunduğu sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyetin etkisini belirlemek için toplam puan üzerinden t testi yapılmıştır. Öğrencilerin benlik saygısı, aile bağları ve ailede şiddet görme durumları üzerine sınıf, gelir ve anne babanın eğitimin etkisini belirlemek amacı ile de varyans analizi uygulanmıştır. Öğrencilerin aile bağları ve ailede şiddet görme durumlarına benlik saygısına göre farklılaşıp, farklılaşmadığını saptamak için t testi yapılmıştır.

Bulgular

Öğrencilerin demografik özellikleri incelendiğinde (Tablo 1) %32.0’si 6. sınıf %33.9’u 7. sınıf %34.1’i 8. sınıf öğrencisi olup, %56.6’sı erkek, çoğunun ailesindeki birey sayısı 4-5 (%65.9), yarıya yakının (%49.5) kardeş sayısı 1, %21.0’inin kardeş sayısı 2 iken, tamamına yakının anne ve babası özdür. Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim ve meslek durumları

incelendiğinde %40.4'ünün annesinin ilkokul mezunu, 1/5'inin lise mezunu (%20.1) olduğu, babaların ise %30.5'inin ilkokul mezunu, ¼'inin lise mezunu (26.4) 1/5'inin üniversite mezunu olduğu, çoğunun annesi ev hanımı (%70.0) iken yarından çoğunun babasının işçi (%55.7) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1

Öğrencilerin Demografik Özellikleri (N: 537)

	Sayı	%
<i>Sınıfı (Yaş)</i>		
6. sınıf (12)	172	32.0
7. sınıf (13)	182	33.9
8. sınıf (14)	183	34.1
<i>Cinsiyet</i>		
Kız	233	43.4
Erkek	304	56.6
<i>Ailedeki birey sayısı</i>		
2-3	99	18.4
4-5	354	65.9
6 ve üstü	84	15.7
<i>Ailedeki çocuk sayısı</i>		
1	80	14.9
2	266	49.5
3	113	21.0
4 ve üstü	78	14.5
<i>Ailede yaşayanlar</i>		
Anne	523	97.4
Baba	504	93.8
Kardeş/kardeşler	453	84.4
Büyükanne/büyükbaba	54	10.1
Teyze, amca, kuzen	23	4.3
<i>Annenin öz olma durumu</i>		
Öz	523	97.4
Üvey	12	2.2
<i>Babanın öz olma durumu</i>		
Öz	524	97.6
Üvey	11	2.0
<i>Annenin eğitim durumu</i>		
Okur-yazar değil	36	6.7
Okur – yazar	15	2.8
İlkokul mezunu	217	40.4
Ortaokul mezunu	70	13.0
Lise mezunu	108	20.1
Üniversite mezunu	91	16.9

<i>Babanın eğitim durumu</i>		
Okur-yazar değil	6	1.1
Okur – yazar	17	3.2
İlkokul mezunu	164	30.5
Ortaokul mezunu	99	18.4
Lise mezunu	142	26.4
Üniversite mezunu	109	20.3
<i>Annenin mesleği</i>		
Ev hanımı	376	70.0
İşçi	66	12.3
Memur	78	14.5
Esnaf	7	1.3
Çiftçi	1	.2
<i>Babanın mesleği</i>		
Çalışmıyor	14	2.6
İşçi	299	55.7
Memur	117	21.8
Esnaf	73	13.6
Çiftçi	4	0.7
Emekli	30	5.6

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre aile bağları, benlik saygısı ve şiddet puanlarının karşılaştırılması Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Aile Bağları, Benlik Saygısı ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	t	Sd	p
<i>Benlik Saygısı</i>						
Kız	233	1.312	.746	1.645	535	.101
Erkek	304	1.414	.687			
TOPLAM	537	1.370	.714			
<i>Aile Bağları</i>						
Kız	233	63.738	8.070	1.663	535	.097
Erkek	304	62.532	8.510			
TOPLAM	537	63.055	8.336			
<i>Şiddet</i>						
Kız	233	51.712	4.941	4.275	535	.000***
Erkek	304	49.506	6.580			
TOPLAM	537	50.464	6.020			

* p<0.05

**p<0.01

***p<0.001

Benlik saygısından 0-1.99 puan alanların yüksek, 2-4.99 puan alanların orta, 5-6 puan alanların düşük benlik saygısına sahip oldukları; aile bağlarından 15-35 puan düşük, 35.1-55 orta, 55.1-75 yüksek aile bağlarına sahip olarak; ailede şiddet görme durumundan 14-28 puan alan ailede yoğun şiddet gören birey olarak, 28.1-42 puanlar arası puan alan ailede orta

düzeyde şiddet gören birey, 42.1-56 puanlar arası puan alan ise ailede düşük düzeyde şiddet gören birey olarak kabul edilir. Bu doğrultuda öğrencilerin benlik saygıları ($1.37 \pm .714$) ve aile bağlarının yüksek olduğu (63.055 ± 8.336), ailede düşük düzeyde şiddet gördükleri (50.464 ± 6.020) saptanmıştır.

Kız ve erkek öğrencilerin benlik saygısı puanının (sırasıyla $1.312 \pm 0.746, 1.414 \pm 0.687$) birbirine yakın olduğu ve ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p > 0.05$).

Bu çalışmada kız öğrencilerin (63.738 ± 8.070) aile bağları puanlarının erkek öğrencilere (62.532 ± 8.510) göre daha fazla olduğu belirlenmiştir fakat ortalamalar arası fark anlamlı bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Kız öğrencilerin (51.712 ± 4.941) erkek öğrencilere göre daha az şiddet gördüğü (49.506 ± 6.580) saptanmıştır ve ortalamalar arası fark istatistiki açıdan anlamlıdır ($p < 0.001$).

Öğrencilerin sınıflarına (yaşlarına) göre benlik saygısı, aile bağları ve şiddet puanlarının karşılaştırılması Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Öğrencilerin Sınıflarına (yaşlarına) Göre Benlik Saygısı, Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	F	p	Gruplar Arasındaki Fark
<i>Benlik Saygısı</i>						
6. sınıf (yaş 12)	172	1.364	.705			
7. sınıf (yaş 13)	182	1.383	.661	.044	.957	-
8. sınıf (yaş 14)	183	1.363	.775			
TOPLAM	537	1.370	.714			
<i>Aile Bağları</i>						
6. sınıf (yaş 12)	172	66.011	7.295			6-7
7. sınıf (yaş 13)	182	62.148	8.221	17.543	.000***	
8. sınıf (yaş 14)	183	61.180	8.648			6-8
TOPLAM	537	63.055	8.336			
<i>Şiddet</i>						
6. sınıf (yaş 12)	172	50.680	6.600			
7. sınıf (yaş 13)	182	50.231	5.706	.249	.780	-
8. sınıf (yaş 14)	183	50.492	5.774			
TOPLAM	537	50.464	6.020			

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

*** $p < 0.001$

Benlik saygısının ve ailede şiddet görme durumunun öğrencinin sınıf ve yaşına göre değişmediği, benlik saygısı ve ailede şiddet görme puanlarının birbirine yakın olduğu ve ortalama puanlar arasındaki farkın istatistiki açıdan anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$).

Öğrencilerin yaşları arttıkça aile bağları puanının azaldığı (sırası ile; 66.011 ± 7.295 , 62.148 ± 8.221 , 61.180 ± 8.648) saptanmış ve ortalama puanlar arasındaki farkın istatistiki açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0.001$).

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre benlik saygısı, aile bağları ve şiddet puanlarının karşılaştırılması Tablo 4' de verilmiştir.

Tablo 4

Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Benlik Saygısı, Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	F	p	Gruplar Arasındaki Fark
<i>Benlik Saygısı</i>						
İlkokul ve altı	268	1.470	.652			
Ortaokul	70	1.384	.798	4.588	.004**	1-4
Lise	108	1.259	.756			
Üniversite	91	1.193	.731			
TOPLAM	537	1.370	.714			
<i>Aile Bağları</i>						
İlkokul ve altı	268	63.347	8.919			
Ortaokul	70	64.514	7.232	1.631	.181	-
Lise	108	62.018	7.729			
Üniversite	91	62.307	7.934			
TOPLAM	537	63.055	8.336			
<i>Şiddet</i>						
İlkokul ve altı	268	49.530	6.506			1-3
Ortaokul	70	50.843	4.992	4.684	.003**	
Lise	108	51.463	6.061			1-4
Üniversite	91	51.736	4.688			
TOPLAM	537	50.464	6.020			

* $p<0.05$

** $p<0.01$

*** $p<0.001$

Öğrencilerin annelerinin eğitim seviyesi arttıkça benlik saygılarının yükseldiği bulunmuştur ve annenin eğitim durumu ile öğrencinin benlik saygısı arasındaki fark istatistiksel açıdan önemlidir ($p<0.01$).

Anneleri ortaokulu bitiren öğrencilerin aile bağları puanları (64.514 ± 7.232) en yüksek olup, bunu ilkokul/altı öğrenim düzeyine sahip annelerin çocukları (63.347 ± 8.919) ve onu da anneleri üniversiteyi bitiren öğrencilerin aile bağları puanları (62.307 ± 7.934) izlemektedir. En

düşük aile bağları puanını annesi lise mezunu öğrenciler (62.018 ± 12.384) almışlardır. Gruplar arası fark önemsizdir ($p > 0.05$).

Annenin eğitim düzeyi arttıkça öğrencinin anneden şiddet görme durumu azalmaktadır. Annenin eğitim durumu ile öğrencilerin şiddet görme durumu arasındaki fark önemlidir ($p < 0.01$). Bu farklılık ilkökul/altı ile lise eğitim seviyesine sahip annelerle, ilkökul/altı ile üniversite eğitim seviyesine sahip annelerden kaynaklanmaktadır.

Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre benlik saygısı, aile bağları ve şiddet puanlarının karşılaştırılması Tablo 5'te verilmiştir. Babanın eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin benlik saygısı artmaktadır ve gruplar arası fark istatistiksel açıdan ilkökul/altı ile üniversite mezunu babalar arasında önemlidir ($p < 0.001$).

Babası ortaokulu bitiren öğrencilerin aile bağları puanları (64.777 ± 8.169) en yüksek olup, onu babası lise mezunu (62.394 ± 8.229) ve babası üniversite mezunu (62.394 ± 7.747) öğrenciler izlemektedir. En düşük aile bağları puanını ilkökul/altı öğrenim düzeyindeki babaların çocukları (63.032 ± 8.752) almışlardır. Gruplar arası fark önemsizdir ($p > 0.05$).

Tablo 5

Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Benlik Saygısı, Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	F	p	Gruplar Arasındaki Fark
<i>Benlik Saygısı</i>						
İlkokul ve altı	187	1.483	.654			
Ortaokul	99	1.408	.661	5.465	.001***	1-4
Lise	142	1.368	.799			
Üniversite	109	1.143	.701			
TOPLAM	537	1.370	.714			
<i>Aile Bağları</i>						
İlkokul ve altı	187	63.032	8.752			
Ortaokul	99	64.777	8.169	1.946	.121	-
Lise	142	62.394	8.229			
Üniversite	109	62.394	7.747			
TOPLAM	537	63.055	8.336			
<i>Şiddet</i>						
İlkokul ve altı	187	49.209	6.740			
Ortaokul	99	50.626	5.394	4.640	.003**	1-3
Lise	142	51.479	5.451			
Üniversite	109	51.147	5.647			
TOPLAM	537	50.464	6.020			

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

*** $p < 0.001$

Babaların eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin benlik saygısının arttığı ve öğrenciye şiddet uygulama durumunun azaldığı bulunmuştur ve gruplar arası fark babası ilkokul/altı öğrenim düzeyindeki öğrenciler ile babası lise mezunu öğrenciler arasında önemlidir ($p<0.01$).

Öğrencilerin yaşadıkları semte göre benlik saygısı, aile bağları ve şiddet puanları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Öğrencilerin Yaşadıkları Semte Göre Benlik Saygısı, Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	t	Sd	p
<i>Benlik Saygısı</i>						
Üst-SED	275	1.267	.753	3.443	535	.001***
Alt-SED	262	1.477	.659			
TOPLAM	537	1.370	.714			
<i>Aile Bağları</i>						
Üst-SED	275	62.760	7.916			
Alt-SED	262	63.366	8.759	.842	535	.400
TOPLAM	537	63.055	8.336			
<i>Şiddet</i>						
Üst-SED	275	51.502	5.357	4.155	535	.000***
Alt-SED	262	49.374	6.478			
TOPLAM	537	50.464	6.020			

* $p<0.05$

** $p<0.01$

*** $p<0.001$

Üst-SED 'deki öğrencilerin ($1.267\pm.53$) benlik saygısının alt-SED 'deki öğrencilerinkinden ($1.477\pm.659$) daha fazla olduğu ve gruplar arası farkın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre; öğrencinin yaşadığı SED arttıkça benlik saygısının arttığı söylenebilir. Üst-SED 'deki öğrencilerin aile bağlarının alt-SED 'deki öğrencilerden daha az (sırasıyla 62.760 ± 7.916 , 63.366 ± 8.759) olduğu fakat gruplar arası farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p>0.05$).

Şiddet puanı arttıkça şiddet görme durumu azalacağı için; üst-SED 'deki öğrencilerin (51.502 ± 5.357) alt-SED 'deki öğrencilere göre (49.374 ± 6.478) göre daha az şiddet gördükleri tespit edilmiş ve ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.001$).

Öğrencilerin benlik saygısı düzeylerine göre aile bağları ve şiddet puanlarının karşılaştırılması Tablo 7'de verilmiştir. Yüksek benlik saygısına sahip olan öğrencilerin aile bağları puanı (63.402 ± 8.001) orta benlik saygısına sahip (62.382 ± 9.463) olan öğrencilerden daha fazladır. Ancak gruplar arasındaki fark istatistiki açıdan önemli değildir ($p>0.05$). Yüksek benlik düzeyine sahip öğrencilerin, orta benlik saygısına sahip öğrencilerine göre ailelerinden daha

az şiddet gördükleri ve bu durumun istatistiki açıdan da önemli olduğu belirlenmiştir ($p<0.001$).

Tablo 7

Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeylerine Göre Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	t	Sd	p
<i>Aile Bağları</i>						
Yüksek Benlik Saygısı	422	63.402	8.001	.977	535	.329
Orta Benlik Saygısı	115	62.382	9.463			
<i>Şiddet</i>						
Yüksek Benlik Saygısı	422	51.093	5.523	4.690	535	.001
Orta Benlik Saygısı	115	48.174	7.144			

* $p<0.05$ ** $p<0.01$ *** $p<0.001$

Sonuç ve Tartışma

Kız ve erkeklerin benlik saygılarının gelişim açısından farklılık gösterebileceği düşünülmektedir (Owens, Scofield ve Taylor, 2003). Erkeklerin benlik saygısının kişisel olduğu (Ponsoda, Abad, Francis ve Hills, 2008) ve benlik saygılarının gelişmesinde kendine güven, bağımsızlık ve başkalarından farklı olma arayışı içinde olmalarının etkili olduğu düşünülürken kızların benlik saygılarının gelişiminde duyarlılığın ve başkalarının mutluluğuna önem vermenin etkili olduğu belirtilmektedir (Owens vd., 2003). Sadece gelişmekte olan toplumlarda değil gelişmiş toplumlarda da kadınların fedakâr oldukları ve başkalarını mutlu etmek için çaba sarf ettikleri sürece saygı gördükleri ve kendilerini böylece daha mutlu hissettikleri fikri yaygındır (Köksal, 1998). Bu durumda toplumlar tarafından cinsiyete dayanarak bireylere yüklenen rol ve sorumlulukların da benlik saygısının gelişmesindeki etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Güvenç ve Aktaş, 2006; Ponsoda vd., 2008). Yurt dışında yapılan birçok çalışmada (Dolenc, 2008; Puskar vd., 2010; Quatman ve Watsons, 2001) erkek öğrencilerin benlik saygısının kız öğrencilerden daha fazla bulunurken, Türkiye’de yapılan çalışmaların bazılarında kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla benlik saygısına sahip oldukları (Karataş, 2012; Öner vd., 2010) bulunmuş, bazılarında ise cinsiyetin benlik saygısının belirlenmesinde etkili olmadığı bulunmuştur (Baybek ve Yavuz, 2005; Demirbaş, 2009; Karademir vd., 2010; Uyanık, Balat ve Akman, 2004).

Yapılan bu çalışmada da kız ve erkek öğrencilerin benlik saygısı puanının birbirine yakın olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışmada kız öğrencilerin ve erkek öğrencilerin aile bağları puanları arasında çok az fark olduğu gözlenmiştir ve bu doğrultuda erkek öğrencilerin aileleri ile bağlarının kızlar kadar kuvvetli olduğu söylenebilir.

Kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha az şiddet gördüğü saptanmıştır. Bunun nedeni kızların daha uyumlu ve aileye daha yakın olmasından kaynaklanabilir. Yılmaz'ın (2008) yaptığı çalışmada da erkek ergenler, kızlardan daha fazla aile şiddetine uğramaktadır.

Benlik saygısının ve ailede şiddet görme durumunun öğrencinin sınıf ve yaşına göre değişmediği, benlik saygısı ve ailede şiddet görme puanlarının birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Çocukların yaş ve sınıfları arttıkça benlik saygısının arttığına yönelik çalışmalara rastlanırken (Baybek ve Yavuz, 2005; Çetinkaya vd., 2006) sınıf ve yaş düzeyinin benlik saygısını değiştirmediğini ortaya koyan çalışmaya da rastlanmıştır (Chubb vd., 1997).

Öğrencilerin yaş/sınıfı büyüdükçe aile bağlarının zayıfladığı görülmektedir. Bunda dönem itibariyle yaş arttıkça öğrencilerin çevreye duydukları ihtiyaç ve merakın, aileye olan ihtiyaca göre artmış olmasının nedeni büyüktür. Ortaokul, lise hatta üniversite, öğrencilerin yavaş yavaş ailelerinden uzaklaştıkları ve akranlarıyla daha fazla zaman geçirdikleri bir dönemdir. Bu nedenle öğrencilerin sınıfları arttıkça aile bağlarından aldıkları puan azalmış olabilir. Demirel ve Erdamar'ın (2013) kuşaklar arasında (genç, yetişkin, yaşlı) aile yapısı ve aile bağlarını karşılaştırmak için yaptıkları bir çalışmada, yetişkinlerin aile bağlarının gençlerden daha kuvvetli olduğu ancak yaşlandıkça bu bağların tekrar zayıfladığı saptanmıştır.

Öğrencilerin annelerinin ve babalarının eğitim seviyesi arttıkça benlik saygılarının yükseldiği bulunmuştur. Bunda annenin ve babanın eğitim düzeyinin artması ile çocuğuna daha bilinçli bir ilgi, özen ve dikkat göstermesinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Daha çok ilgilenildiğini, kendisine özen gösterilip, dikkate alındığını düşünen öğrencinin benlik saygısı da yükselecektir. Sayan vd. (2001), Baybek ve Yavuz (2005) ile Erbil vd.'nin (2006) yaptıkları çalışmada da ebeveynlerin eğitim düzeyi ile benlik saygısının doğru orantılı arttığı sonucuna varılmıştır.

Annenin ve babanın eğitim düzeyi arttıkça öğrencinin anne ve babadan şiddet görme durumu azalmaktadır. Anne ve baba şiddetinin yüksek eğitim seviyesinde azalma durumu annenin ve babanın eğitiminin artması ile şiddeti normal bir davranış olarak görmeyip, çocuk istismarı olarak görmesinden kaynaklanabilir. Beliner'in (2006) yaptığı araştırmaya göre; aile de

şiddeti etkileyen en önemli etmenlerden biri de aile deki eğitim düzeyidir. Ailenin eğitimi yükseldikçe fiziksel şiddet düşmektedir.

Bu araştırmaya benzer sonuçlar başka araştırmalarda da mevcuttur. Eğitim seviyesi ve sosyo-ekonomik durumu yetersiz annelerin fiziksel şiddet uygulaması diğer annelere göre daha yüksektir (Güler vd., 2002). Ayan'ın (2007) yaptığı çalışmada da aile içi şiddet ile annenin eğitim düzeyi arasında negatif yönlü ilişki olduğu bulunmuştur.

Üst-SED 'deki öğrencilerin benlik saygısının alt-SED 'deki öğrencilerinkinden daha fazla olduğu bulunmuştur. Bireylerin düşük ya da yüksek SED'deki semtlerde yaşamalarının gelirleriyle çok alakası vardır. Daha önce yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur. Ailenin gelir düzeyi ile benlik saygısı arasında bir ilişki olduğu, üst gelir grubundaki öğrencilerin benlik saygılarının alt gelir grubundaki öğrencilerden fazla olduğu bulunmuştur (Baybek ve Yavuz, 2005; Çetinkaya vd., 2006; Diener ve Diener, 1995; Rosenberg ve Pearlin, 1978; Shek, 2005; Twenge ve Campbell, 2002; Yıldız ve Duy, 2015; Zhang ve Postiglione, 2001). Ailesinin geliri, fazla olanların olumlu benlik şeması geliştirdiği görülmüştür (Sayan vd., 2001). Üst gelir sahibi aileleri olan öğrencilerin %56.2'si yüksek, orta gelirli ailesi olan öğrencilerin %39.0'unun orta seviyeli benlik saygısı vardır (Özmen, 2007, s.77-78). Buna göre yükselen alım gücü ve istenileni elde etme, öğrenciye diğerlerinden üstün olma hissini uyandırabilmektedir. Ayrıca birey sosyal statü de kazandırabilmektedir. Dolayısı ile gelirin artması kendine olan güveni de artırarak ve benlik saygısını da yükseltmiş olabilir.

Üst-SED 'deki öğrencilerin alt-SED'deki öğrencilere göre daha az şiddet gördükleri saptanmıştır Bu çalışmaya benzer olarak yapılan diğer çalışmalarda da; ailenin geliri ile öğrenciye şiddet uygulanması arasında anlamlı bir ilişki vardır (Yılmaz, 2008, s.131). Ailedeki gelir düzeyi arttıkça fiziksel şiddetin görülme durumu azalmaktadır (Beliner, 2006, s.80-93).

Gelirin artması ekonomik kaygıları ve geçim sıkıntısını azaltarak şiddetin ailede görülme riskini düşürebilir. Ayan'ın (2007) yaptığı araştırmada da; ailenin gelir düzeyi annenin şiddet uygulamasında belirleyici bir etkidir. Çocukların çoğunluğu ailenin yaşadığı çevre ve maddi imkânlarının kısıtlı olması yüzünden ebeveynlerinden şiddet görmektedir. Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerdeki çocukların daha çok şiddet görme olasılığının olduğu bilinse de yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde de şiddet mağduru çocuklar azımsanamayacak seviyededir.

Öğrencilerin şiddet görme durumunun benlik saygısı üzerinde etkili olduğu, benlik saygısı yüksek olanların ailelerinden daha az şiddet gördükleri belirlenmiştir. Ailede şiddet görmek çocuğun hem fiziksel hem de ruhsal sağlığı üzerinde etkilidir. Şiddet gören çocukların özgüven eksikliği, korku, depresyon, içe kapanma ve ümitsizlik yaşadıkları söylenebilir (Phillips, 2012). Bu çalışmada olduğu gibi şiddetin benlik sayısını olumsuz yönde etkilediğine dair çalışmalar vardır (Kırbaş vd., 2007; Skinner vd., 2006).

Öneriler

Ortaokul öğrencilerinin aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun benlik saygısına etkisini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmanın sonucunda şunlar önerilebilir;

- Ortaokul öğrencilerinin aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun benlik saygısına etkisini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmanın sonucunda anne babanın eğitim düzeyinin ve sosyo-ekonomik düzeyinin hem benlik saygısında hem de çocuğa şiddet göstermesinde etkili olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle toplumda eğitime gerekli önemin verilmesi, eğitimi destekleyen çalışmaların gerçekleştirilmesi, ailelerin ekonomik problemleri için devlet desteğinin sağlanması,
- Okuldaki rehberlik öğretmenleri tarafından, ailelere, aile içi iletişim, uygun anne ve baba davranışları, çocuk ve ergen gelişimi konularında eğitim verilmesi,
- Öğrencilerin aileleriyle daha kaliteli vakit geçirmesi, aile bireylerinin iletişimlerini artırıp benlik saygısı, aile bağlarını artırıp şiddet eğilimini azaltacağından, aile bireyleri ile kaliteli vakit geçirmesinin önemi sosyal medya ve kamu spotu ile anlatılması,
- Bu çalışma farklı yaş gruplarında ve eğitim kademelerinde, farklı yerleşim merkezlerinde tekrarlanması,
- Öğrencilerin cinsiyetine göre aile bağları ve ailede şiddet görme durumları değiştiğinden bunun nedenlerinin daha detaylı incelenmesi önerilebilir.

Kaynaklar

Ayan, S. (2007). *Aile içinde çocuğa yönelik şiddet (Sivas İlköğretim öğrencileri üzerine bir inceleme)*, Doktora Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

- Baybek, H. & Yavuz, S. (2005). Muğla Üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarının incelenmesi. *SBE Dergisi*, 14, 73-95.
- Beliner, A. S. (2006). *Konak sağlık grup başkanlığı'na bağlı kurumlarda çalışan personelin aile içi şiddetle karşılaşmasının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Chubb, N. H., Fertman, C. I. & Ross, J. L. (1997). Adolescent self esteem and locus of control: A longitudinal study of gender and age differences. *Adolescence*, 32(125), 113-129.
- Çetinkaya, S., Arslan, S., Nur, N., Özdemir, D., Demir, Ö. F. & Sümer, H. (2006). Sivas il merkezinde sosyo ekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinin benlik saygısı düzeyi. *Klinik Psikiyatri*, 9, 116-122.
- Demirbaş, E. (2009). *Lise öğrencilerinin utangaçlık ve benlik saygılarının fonksiyonel olmayan tutumlar açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Demirel, H. & Erdamar Koç, G. (2009). Examining the relationship between job satisfaction and family ties of turkish primary school teachers. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1(2009), 2211-2217.
- Demirel, H. & Erdamar Koç, G. (2013). *The relationship between family structure and family ties according to generations*. Avrupa Sosyal Bilimler Araştırmaları Konferansı'nda sunulmuş bildiri, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Diener, E. & Diener, M. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4), 653-663.
- Dolenc, P. (2008). Pupils' physical self-concept and self-esteem: Gender differences. *Didactica Slovenica- Pedagoska Obzorja*, 23(1), 53-61.
- Erbil, N., Divan, Z. & Önder, P. (2006). Ergenlerin benlik saygısına ailelerin tutum ve davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 3(10), 8-15.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, O. Z. & Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24 (3), 128 -134.

- Güvenç, G. & Aktaş, V. (2006). Ergenlik döneminde yaş, toplumsal cinsiyet, bireysel ve ilişkişel tutumlar, benlikdeğeri ve yaşam becerilerine ilişkişel algı arasındaki ilişkişel. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(57), 45-62.
- Karademir, T., Döşyılmaz, E., Çoban, B. & Kafkas, M. E. (2010). Beden eğitimi ve spor bölümü özel yetenek sınavına katılan öğrencilerde benlik saygısı ve duygusal zeka. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 653-674.
- Karataş, Z. (2012). Eğitim fakültesi öğrencilerinin empatik becerileri ve benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 97-114.
- Kırbaş, Ş., Taşmektepligil, Y. & Üstün, A. (2007). Ortaöğretimde gençleri şiddete yönelten nedenler ve şiddeti engellemede spor aktivitelerinin rolünün incelenmesi Amasya İli örneği. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5, 177-185
- Koçak, E. (2008). *Öğrencilerde yalnızlığın yordayıcısı olarak benlik saygısı ve sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Köksal, D. (1998). 1930'lar ve 40'larda Kadın. Cinsiyet ve Ulus. *Toplumsal Tarih*, 51, 31-35.
- Novak, G. & Peleaz, M. (2004). Internalization of values and self-esteem among Brazilian teenagers from authoritative teem among Brazilian teenagers from authoritative indulgent authoritarian and negetctful homes. *Adolescence Journal*, 43,13-29.
- Owens, M. D., Scofield, B. E. & Taylor, C. E. (2003). Incorporating mother-daughter groups within clinical settings to increase adolescent females' self-esteem. *Journal of Family Issues*, 24(7), 895-907.
- Öner Altıok, H., Ek, N. & Koruklu, N. (2010). Üniversite öğrencilerinin benlik saygı düzeyi ile ilişkişel bazı değişkenlerin incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 99-120.
- Özmen, F. (2007). *Algılanan aile içi iletişim biçimlerinin ergenlerin benlik saygısına etkisi ve bir uygulama örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Öztürk, H. & Sevil, Ü. (2005). Gebelikte "Şiddet". *Sağlık ve Toplum Dergisi*, (1), 25-31

- Phillips, D. (2012) Troubled children: Violence and illicit sexual behaviour in Trinidad schools. *Caribbean Dialogue*, 13, 37-66.
- Plummer, D. (2005). *Helping adolescents and adults to build self-esteem*, London: Jessica Kingsley.
- Ponsoda, V., Abad, F. J., Francis, L. J. & Hills, P. R. (2008). Gender differences in the Coopersmith self-esteem inventory the incidence of differential item functioning. *Journal of Individual Differences*, 29(4), 217-222.
- Puskar, K. R., Bernardo, L. M., Ren, D. X., Haley, T. M., Tark, K. H., Switala, J. & Siemon, L. (2010). Self-esteem and optimism in rural youth: gender differences. *Contemporary Nurse*, 34(2), 190-198.
- Quatman, T. & Watson, C. M. (2001). Gender differences in adolescent self esteem: An exploration of domains. *Journal of Genetic Psychology*, 162, 93-117.
- Rosenberg, M. & Pearlin, L. I. (1978). Social class and self-esteem among children and adults. *The American Journal of Sociology*, 84(1), 53-77.
- Sayan A., Tan M., Uğurlu N. & Çevirme H. (2001). Üç farklı sosyoekonomik düzeydeki lise son sınıf öğrencilerinde olumlu sağlık davranışları, olumlu kendilik algısı ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 4(2), 29-30.
- Sayiner, B., Savaşan, E., Sözen, D. & Köknel, Ö. (2007). Yükseköğretim gençliğinin benlik algısının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: İstanbul Ticaret Üniversitesi örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 253-265.
- Shek, D. T. L. (2005). Economic stress, emotional quality of life and problem behavior in Chinese Adolescents with and without economic disadvantage. *Social Indicators Research*, 71, 363-383.
- Skinner, D., Tsheko, N., Mtero Munyati, S., Segwabe, M., Chibatamoto, P. & Mfecane, S. (2006). Towards a definition of orphaned and vulnerable children. *AIDS Behav*, 10, 619-626
- Tezel, A. (2002). Çocuğa yönelik şiddet. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 5(1), 93.

- Turan, M., Herken, H., Mutlu, N. & Küçükcolbaşı, H. (1998). *Öğrencilerde benlik saygısı ile ruhsal belirti dağılımı arasındaki ilişki*. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Konya.
- Twenge, J. M. & Campbell, W. K. (2002). Self-esteem and socioeconomic status: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 6(1), 59-71.
- Uyanık-Balat, G. & Akman, B. (2004). Farklı sosyoekonomik düzeydeki lise öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 175-183.
- Yıldız, M. A. & Duy, B. (2015). Sokakta çalışmak ve gelir düzeyi erinlerin benlik saygısı, yaşam doyumu ve depresyon düzeyine etki eder mi? (Diyarbakır örneği). *Elementary Education Online*, 14(2), 522-537.
- Yılmaz, Ö. Y. (2008). *Aile içinde çocuğa yönelik şiddet: Muğla/Milas Uğurlu Özbilim Dershanesi OKS öğrencileri örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Zhang, L. F. & Postiglione, G. A. (2001). Thinking styles, self-esteem and socio-economic status. *Personality and Individual Differences*, 31, 1333-1346.